Ericson, Carl Whilhelm, Friherre
Nagra svenska betraktelser i
dessa allvarliga tider

CARL ERICSON
F. D. GENERALLÖJTNANT

NÅGRA SVENSKA BETRAKTELSER

I DESSA ALLVARLIGA TIDER



STOCKHOLM - A.-B. HIERTAS BOKFÖRLAG
(*I distribution*)

158

NÅGRA SVENSKA BETRAKTELSER

I DESSA ALLVARLIGA TIDER

AV

CARL ERICSON

F. D. GENERALLÖJTNANT



STOCKHOLM

AKTIEBOLAGET HIERTAS BOKFÖRLAG

(I DISTRIBUTION)

STOCKHOLM 1915
P. A. NORSTEDT & SÖNERS BOKTRYCKERI
153592

De stora folk, som nu med förtvivlans mod bekämpa varann, ha ju var i sin mån befordrat mänsklig kultur, det tyska folket sannerligen icke minst och ryska folket med dess kulturella insatser över norra Asien härvid ingalunda undantaget. De förvillelser, vartill man nu gör sig skyldig, måste ses såsom en följd av kampens intensitet och dess oerhörda omfattning samt av de känslor av »strid för tillvaron», som äro utmärkande för alla de stridande folken.

I sammanhang med efterföljande betraktelser må i min ringa mån inläggas gensaga mot en alltför ensidig uppfattning om den stora världskampen. Det kan ju icke förnekas att stora delar av svenska folket ställt sig avgjort på tysk sida och äro, man vore nästan berättigad säga, lika mycket tyskar som svenskar.

Ja, känslorna gå så högt, att många för visso kommit därhän, att de ej anse det vara rätt anständigt av en god svensk att hysa sympatier, icke blott för tyskarna, utan även för något annat av de stridande folken.

För dylika känslostämningar måste emellertid givas några skäl, någon förklaring, och detta desto mera då det här närmast är fråga om de båda västmakterna och Tyskland. Med England och Frankrike ha våra förbindelser sedan århundraden tillbaka nästan undan-

†1—153592.

tagslöst varit av vänskaplig beskaffenhet och endast i sällsynta fall ha dessa makter uppträtt mot oss fientligt. Det politiska samförståndet med Tyskland har däremot tidtals lämnat åtskilligt övrigt att önska.

Man behöver endast gå en mansålder tillbaka för att finna att den fara, som då hotade de nordiska länderna, kom just från söder. Åren 1848—49, då danskarna kämpade mot tyskarna, låg under flera månader en svensk väpnad styrka på Fyen, beredd att under vissa eventualiteter strida vid sidan av den danska armén. År 1864 gick det visserligen icke lika långt men däremot strömmade många hundra och åter hundra svenska män ur alla samhällsklasser till Danmark för att sida vid sida med danska folket kämpa mot den växande makt, som från söder hotade de nordgermanska folken. Men Preussen fick andra och större mål för sin politik och det sedan enade Tyskland kände sig tillfredsställt med den vunna sammanslutningen av tyska stammar och av det militäriskt bragdfulla sätt, varpå denna sammanslutning genomförts. Känslan av fara söder ifrån har sedan i Sverige domnat bort och undgå vi såväl att under den våldsamma kris som Europa nu genomgår få vår neutralitet kränkt som ock att efter densamma få vår nationella självständighet på ena eller andra sättet förfördelad, så torde vi utan större farhågor ännu tider framåt kunna blicka mot söder. Vad åter en fjärmare framtid kan bära i sitt sköte, därom veta vi naturligen intet, vare sig det gäller tyskar eller västmakter.

Såsom förklaring för att en stor del av den svenska allmänheten hyser bestämd känsla av varm sympati för Tyskland och i samband härmed en viss ovilja mot de allierade, kan man helt säkert i främsta rummet fram-

hålla en helt naturlig och oemotståndlig beundran för den samlade kraft, som hela det tyska folket vetat att utveckla, för den systematiska fullständighet in i de minsta detaljer och den klara visshet om mål, med vilka hela den stora kampen som nu utkämpas blivit förberedd. Alla, den ringaste i staten såväl som den förste, ha varit beredda på vad som komma skulle, ingen har i det avgörande ögonblicket tappat huvudet. Månget neutralt folk och icke minst vårt svenska har oerhört mycket att lära av det lugna allvar, med vilket tyskarna grepo svärdet för att gå till kamp för sitt lands storhet.

*

Efter dessa betraktelser över förhållandet till Tyskland och över de starka intryck, som vi därifrån mottagit, kan det måhända vara av intresse att se till huruvida vissa förhållanden hos de allierade makter, vilka nu av Tyskland bekrigas, kunna vara av beskaffenhet att berättiga till den ovilja mot de allierade, som onekligen behärskar så stora delar av den svenska allmänheten.

Om man då först vänder sig till Frankrike, så kan knappast förnekas att svenska folket, oaktat alla minnen av ömsesidigt vänskapliga förbindelser, ej vidare känner sig vara med samma sympatiens band fästat vid det franska folket. Man har trott sig finna att i det offentliga ej känslan för fosterlandet alltid stått framför alla andra intressen och från det privata livet har åtskilligt varit stötande för svenska sinnen.

Strävandet att skydda eget land mot yttre fiender har kunnat samla de flesta folk till enig samverkan,

men icke det svenska. Det har varit först under trycket av krigiska förvecklingar i en omfattning, som världen aldrig förr skådat, som ettårig värnplikt äntligen blivit beslutad. Men då detta är mera än stora delar av vårt svenska folk vilja offra för sitt lands självständighet, så är den farhågan ej oberättigad att kraftiga försök skola göras att, om icke rent av häva så dock av detta beslut icke utnyttja vad utnyttjas kan för tillgodoseendet av landets försvar. Franska folket däremot har till tryggande av sitt lands nationella oberoende åtagit sig treårig värnplikt och i det krig som nu utkämpas gå alla med lika villighet att offra sina liv för det gemensamma fosterlandet. Skulle kriget komma över oss, så skulle nog även vi svenskar utan tvekan gå till kamp för fosterlandet, men fosterlandet är ej härmed räddat, ty endast det folk kan segra, som redan under fredens dagar vetat att väl bereda sig för striden.

Vad fosterländsk offervillighet angår, torde vi således ha föga anledning att förhäva oss, och vad det privata livet vidkommer så veta vi av statistiken att samma fel, som leder till franska folkets försvagande, redan slagit så djupa rötter även hos vårt folk att faran hos oss är icke mindre överhängande.

Om därför de svenska sinnen, som finna franska förhållanden frånstötande, med allvar och fördomsfrihet göra jämförelser, så skola de helt visst bliva mindre stränga i sina omdömen om det franska folket.

*

Allt det våldsamma ogillande som av svenskar uttalas mot engelsmännen, med anledning av att England

förklarade Tyskland krig, är närmast besinningslöst och för detsamma kan icke givas annan förklaring än att dessa svenskar så fullständigt uppgått i tyska folkets känslor att de äro döva för de känslor, som kunna röra sig hos andra folk. Det engelska folket är ju dock ännu ett ganska kraftigt folk och all känsla av självbevarelse kan väl icke då vara alldeles död. Den engelske utrikesministern motiverade i parlamentet den av England utfärdade krigsförklaringen med orden: »i dag Frankrike, i morgon England».

Av dessa ord framgår att för Englands uppfattning stodo Tysklands avsikter klara och otvetydiga: annektera Belgien och beskatta Frankrike med några tiotal miljarder. För dessa miljarder såg England en tysk flotta skapad, betydligt starkare än dess egen och därmed ock sitt eget öde beseglat inom ett tiotal av år. Det folk, vilket i engelska folkets läge och med denna syn på framtiden icke gripit till svärdet den dag då Tyskland förklarat Frankrike och Belgien krig, hade ju nästan förverkat sin rätt att fortfarande vara ett fritt och självständigt folk.

Men otvivelaktigt var Englands ingripande en missräkning för Tyskland och därav torde i främsta rummet kunna härledas tyskarnas våldsamma hat mot engelsmännen. Det är ju mycket möjligt att Tysklands makt redan nu är så överväldigande stark, att det kan krossa alla på en gång, men det hade dock gått med ojämförligen mindre offer, om det fått strida ensamt med Ryssland och Frankrike nu och med England först om några år.

*

Hos mången svensk torde ock känslor av ovilja och hätskhet mot England hava framkallats av allt det tal, som förts om engelsmännens oerhörda grymhet att vilja utsvälta ett helt folk med kvinnor och barn. Det må gärna erkännas att engelsmännen rättast hade bort avhålla sig från försök att på denna väg betvinga sin motståndare, ty man kan med ganska stor sannolikhet förutsäga, att försöket skall misslyckas. Att däremot för denna åtgärd vilja stämpla engelsmännen såsom grymma är oberättigat. Det gives knappast någon krigisk handling, förutom striden själv, som blivit allmännare använd än strävandet att förhålla sin motståndare förnödenheter av alla slag och därvid i främsta rummet livsförnödenheter. De medel som härför användas äro blockad av hela landet eller av vissa trakter från vare sig sjö- eller landsidan och vid belägringar inneslutning. Någon erinran mot det fullt berättigade i användandet av dessa medel har väl aldrig förr hörts. Eller har någon, ens en fransman, anfört klagomål mot tyskarna därför att de under belägringen av Paris 1870—71 utsatte närmare ett par miljoner kvinnor och barn för svält ända därhän, att dessa till sist nödgades förtära rent onaturliga näringsmedel. Men om än engelsmännen med denna sin åtgärd således icke i någon mån förgripit sig mot tyskarna, så ha de otvivelaktigt därmed folkrättsligen förbrutit sig mot de neutrala staternas medborgare.

En omedelbar blockad av fiendens gränser har nämligen icke kunnat genomföras och England har då sökt att genom åtgärder av olika slag, mer eller mindre folkrättsstridiga, kunna genomföra blockaden, så att säga, över de neutrala länderna. Dessa hava emellertid bestämd rätt att utan hinder driva handel och kö-

penskap även med Englands krigiska motpart, där icke blockad mot dennes gränser är förklarad och vederbörligen upprätthålles, utom vad angår krigskontraband. Att leverera krigskontraband till de krigande, när det sker av enskilda, är visserligen icke heller i ringaste mån stridande mot folkrätten, fast naturligen å sin sida en var av de krigande parterna äger rätt, även utan blockad, att förhindra dylik handel. Härvid må dock, därest icke motstånd i en eller annan form göres, sådana medel icke användas som kunna äventyra »icke stridandes» liv, vare sig dessa tillhöra något neutralt land eller det folk, med vilket det egna är i krig. Att således tyskarna, när de torpedera engelska och neutrala handelsfartyg, mången gång i samband därmed låta besättningar och passagerare gå till botten är, även om fartygen föra krigskontraband, icke allenast i och för sig upprörande, utan även stridande mot folkrättens enklaste bud.

*

Det har ock framkallat stor förbittring inom såväl Tyskland som neutrala länder och icke minst inom svenska kretsar, att engelska regeringen meddelat Englands handelsflotta, att i nödfall och för att undgå anfall av undervattensbåtar må neutral handelsflagga kunna hissas. Tyska myndigheter ha ock framhållit, att denna Englands falskhet på sjön lätteligen giver anledning till anfall på neutrala handelsfartyg med åtföljande förluster av fartyg, last och människoliv; då nämligen tyska krigsfartyg mången gång kunna hava skäl misstänka att under den neutrala flaggan döljer sig engelskt tonnage och engelsk last.

Man kan ej undgå att känna sig i hög grad förvånad över att dylika anklagelser kunna från tysk sida uttalas mot England, då Tyskland självt i kejserlig förordning lämnat sitt sjömilitära befäl befogenhet att under vissa eventualiteter hissa vilken som helst handelsflagga och detta på tyskt örlogsfartyg, då det engelska meddelandet däremot endast avsåg handelsfartyg och det åtminstone hittills icke blivit känt, att liknande tilltag förekommit inom engelska marinen.

Det tyska prisreglementet, fastställt av H. M. Kejsaren den 30. september 1909 och delgivet den 3. augusti 1914, lämnar nämligen i § 82 följande direktiv: Vill befälhavaren anhålla ett fartyg, skall han medelst signal och blåsande med sirenen uppfordra detsamma till stopp. Senast samtidigt med denna signal skola flagga och vimpel hissas; nattetid skall den förstnämnda vara belyst. Under förföljning är krigsflaggas visande icke erforderligt, förande av vilken som helst handelsflagga tillåtet.[1]

*

Mycken förtrytelse har man ock hört uttalas i vårt land över att England vill i förening med slaverna bekriga germanerna och därmed giva stöd åt den slaviska kulturen på bekostnad av tysk kultur.

Kan emellertid någonting påvisas, som ger berättigande åt detta tal om offrande av tysk kultur för främjande av slavisk; allra minst har anledning därtill givits från slavisk sida. Tvärtom hava slavernas ledare allt sedan Peter den stores tid strävat att bi-

[1] Den tyska författningen finnes på originalspråket i marinstabens utrikesavdelning, och därifrån är den här återgivna översättningen tagen.

bringa det ryska folket västerländsk kultur och icke minst just tysk kultur, vilket framgår redan därav att tyskar i stor mängd tillåtits överflytta till Ryssland och att därjämte tillfällen givits dessa tyskar att på alla områden göra sig väl gällande.

Man har ock hört sägas att vi svenskar särskilt skulle hava skyldigheter, dels såsom utpost för västerländsk kultur mot slavismen, dels för bevarande av svensk kultur i Finland. Vad dessa skyldigheter kunna innebära torde ej vara rätt klart uttalat. Med platoniska framställningar lära vi emellertid ingenting åstadkomma och då återstår väl ingenting annat än att vi, därest ovannämnda intressen av Ryssland förfördelas, måste tillgripa kraftigare medel.

Månne icke flertalet svenskar dock skulle rygga för att av dylik anledning, även under gynnsammaste förhållanden, kasta sitt land i krig?

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida det i våra dagar verkligen gives skäl att mycket tala om den höga kulturen. I materiellt och även intellektuellt hänseende är visserligen kulturen långt hunnen; sedlig kultur däremot är något annat och att döma av nutida krigföring står mänskligheten på detta område av kultur mycket lågt.

*

Men, säger man, även frånsett det kulturella måste man motsätta sig Rysslands utvidgningsbegär och fortsatta trängande fram emot det mellersta Europa. Månne ej detta påstående om utvidgningsbegär åt nämnda håll har lika litet berättigande som farhågan för nedtryckande av tysk kultur?

Man måste gå mera än ett århundrade tillbaka i tiden för att från Rysslands sida se något intrång på Europas mittelstater. Då delade Ryssland, gemensamt med Preussen och Österrike, det av inre strider sönderslitna Polen. Den mest betydande områdesutvidgning inom Europa, som sedan förekommit, torde vara förvärvandet av Finland.

Har nu Ryssland efter Polens delning på något annat sätt varit en fara för mellersta Europa och särskilt för Tyskland? Finnes det någon enda allvarligare punkt, där tyska och ryska intressen under senast gångna århundrade varit i strid? Knappast. Ett intimt och vänskapligt förhållande mellan dessa båda makter har tvärtom varit så att säga traditionellt och först i samband med den tysk-österrikiska alliansen har ett kyligare förhållande småningom inträtt och detta endast såsom en följd av Rysslands och Österrikes stridiga intressen på Balkanhalvön.

I början av förra århundradet har Ryssland gemensamt med England och Tyskland på det kraftigaste bekämpat Frankrike, eller den stat som då med sin militära övermakt var ett hot för Europa, och med gemensamma ansträngningar lyckades ock de förenade folken att till sist stäcka Frankrikes övermakt. Även Sverige var med i befrielsekriget och hade till närmaste vapenkamrater, förutom tyskar, även ryska krigare, vilka till avsevärt antal ingingo i den armé, som fördes av svenska kronprinsen.

Några tiotal år senare ser man åter ryska krigshärar i mellersta Europa. 1849 var Ungern i uppror och den ännu regerande gamle vördnadsvärde kejsar Frans Joseph kunde ej med egen makt dämpa detsamma och förlusten av Ungerns krona var en avgjord sak. Ryss-

land grep då in och lyckades att nedslå upproret och rädda kejsar Frans Josephs dubbelkrona.

Så ungefär framstår under senast gångna århundrade den ryska fara för mellersta Europa, vilken man nu knappast har starka ord nog att framhålla såsom ständigt överhängande.

Vad åter angår norra Europa och därvid särskilt förhållandet till Sverige, såsom varande Rysslands närmaste granne, så äro nog de allra flesta svenskar ense om att den yttre fara, som under närmast gångna tider har synts vara mest hotande för Sverige, kommit just från öster och att denna fara äfven för kommande visserligen icke synes vara avlägsnad.

Vi ha haft en bestämd påminnelse härom i de spionerier, som särskilt från ryskt håll blivit kända. Även de strategiska järnvägar, som under senaste årtionde kommit till utförande i Finland, måste väcka vår uppmärksamhet. Dessa kunna visserligen ha sitt fulla berättigande redan i den fara för möjliga landstigningar på Finlands västra kust, som vid ett krig med Tyskland kunde motses och vilken fara kanske ej var särdeles avlägsen i början av nu pågående krig och möjligen innan kriget slutar åter kan hota, men huru härmed än må hava varit eller möjligen kan bliva, så är alldeles påtagligt att dessa järnvägar även kunna vara av största betydelse vid ett krig med Sverige.

Men förutom dessa förhållanden ha svenska sinnen ej heller kunnat förbliva oberörda av den hårda behandling, för vilken Finland varit utsatt från rysk sida. Om man än med en viss varsamhet bör döma i annat lands inre politiska förhållanden, så torde dock våra känslor knappast vara på villospår om vi finna att det sätt varpå Finland behandlats mången gång varit mycket

brutalt. Ganska naturligt ha vi ej då med kall syn på tingen kunnat intala oss att detta egentligen icke kommer oss vid utan har i stället den behandling, som Finland fått röna, varit en ytterligare bidragande orsak till den svenska folkkänslans misstämning mot grannen i öster.

Att åter, såsom man hört framhävas, av denna Rysslands hårdhet mot Finland draga slutsatser, som skulle innebära ökad krigsfara för Sverige, kan knappast vara befogat. Hurudant det konstitutionella förhållandet än må vara mellan Ryssland och Finland, så kan naturligen icke därav följa någon inskränkning av Rysslands berättigande att med hänsyn till yttre politiska förhållanden vidtaga de åtgärder, även inom Finland, som det kan finna vara för sin trygghet av behov påkallade. Rysslands behandling av Finland är alltså en angelägenhet, som icke i och för sig behöver ha någon som helst beröring med Rysslands politiska förhållande till Sverige.

Att nu levande svenskars farhågor för krig således äro riktade mot öster är ganska naturligt och dessa farhågor torde visserligen icke kunna sägas vara utan berättigande, i all synnerhet om man, förutom ovan berörda anledningar, söker att klargöra vissa geografiska och ekonomiska förhållanden, sådana som de måste framstå för vår granne i öster.

Det stora ryska folket har under närmast gångna år gjort stora framsteg i materiell utveckling; dess industri på olika områden söker att mer och mer göra sig oberoende av utlandet och den finansiella statsförvaltningen har kommit så långt, att inkomsterna i statens budget under normala förhållanden betäcka utgifterna. Bland åtgärder, som under senaste år beslutats,

torde utskiftningen av byalagen på landet, när den efter något tiotal av år hunnit göra sig gällande, säkerligen komma att bliva lika betydelsefull för det ryska jordbruket som den liknande åtgärden för snart ett århundrade tillbaka visade sig vara för det svenska.

Men vissa förhållanden ställa sig hindrande för det ryska folkets naturliga utveckling. Riket har endast få utfartsvägar till de stora haven och de två, som finnas inom det europeiska Ryssland, om man nämligen frånser vägen över Norra ishavet, äro ej under alla förhållanden att påräkna. Vägen genom Dardanellerna till följd av internationell överenskommelse och den genom Bältena såsom en naturlig följd av tyska rikets ofantliga övermakt.

Helt naturligt torde Rysslands ledande män under sådana förhållanden ha sökt efter möjlighet att kunna göra landet oberoende av de båda geografiskt naturliga utfartsvägar, som av olika anledningar kunna stängas. Man har vid sådant sökande, och bland de olika vägar som kunna ifrågakomma, antagligen även riktat sina blickar på vägen över norra delen av vårt land.

Vägen genom Dardanellerna har i vissa fall varit stängd allt sedan freden i Paris 1856, den genom Bältena först under senare årtionden. För ett femtiotal år tillbaka hade Ryssland endast ringa känsla av hinder för sin utfart genom Bältena, varjämte behovet av dylik utfart ej heller var särdeles trängande, och icke heller hade svenska folket vid samma tid känsla av att någon allvarligare fara hotade från öster. Men i mån av den tyska maktens ofantliga utveckling, fick Ryssland allt mera bestämd känning av att vägen genom Bältena ej kunde under alla förhållanden påräknas vara öppen, varjämte behovet av fri utfart nu gjorde sig

allt mera och mera gällande. Såsom en naturlig följd härav torde tankarna då hava riktats på någon utfartsväg över nordligare trakter och det kunde då icke heller dröja länge, innan varje klarsynt man inom Sveriges rike såg den fara som härmed kunde hota.

Anläggandet av Bodens fästning blev den första åtgärden att möta denna möjliga fara.

Den oro för fara från öster, vars uppkomst i det föregående blivit berörd och vars berättigande bör för alla vara synbar, har helt visst varit en starkt påverkande anledning till det intresse för Tysklands framgång i det pågående kriget, som hos stora delar av vårt folk är alldeles påfallande. Man föreställer sig nämligen att vårt land hos det stora tyska folket skall kunna påräkna skydd mot den fara från öster som man, måhända med något förhastande, tror vara överhängande nästan vilket ögonblick som helst.

Det må visserligen vara sant, att varje ökande av ett folks makt kan vara stridande mot ett grannfolks intresse men därifrån och till ett bestämt partitagande, som kan leda till krigisk förveckling, är dock ganska långt; huruvida ett våldförande av norra Skandinavien verkligen skulle vara av så stort intresse för Tyskland, att det för skydd av dessa nordliga bygder kunde känna sig manat att äventyra sina maktmedel, måste väl anses vara tvivelaktigt. Om uppfattningen och vilka tankar i denna fråga, som äro rådande hos Tysklands ledande män, är oss naturligen alldeles okänt. Men det kan dock vara av ett visst intresse och ej alldeles värdelöst för vårt eget bedömande att återkalla

uttalanden som vid olika tidpunkter framkommit över just detta ämne av män, som helt visst haft tillfälle att åtminstone skapa sig själva en bestämd åsikt.

För några tiotal av år sedan utkom i Stockholm en broschyr med titel: »Hur vi förlorade Norrland». Den väckte stort uppseende. Författaren var anonym men av hela framställningen framgick, att han var förtrogen med tyska förhållanden samt tyska åskådningar och känslor. Uppslaget till hur vi förlorade Norrland var, att krig utbrutit mellan Tyskland och Österrike å ena sidan och Ryssland och Frankrike å den andra. Tyskland föreslog Sverige att såsom dess allierade deltaga i kriget; detta avböjdes och Sverige förklarade sig för neutralitet. Emellertid blev snart separatfred avslutad mellan Ryssland och Tyskland och Tyskland fortsatte att bekriga ensamt Frankrike. I den nämnda separatfreden fanns en hemlig artikel, som angick Ryssland och Sverige.

Under närmaste tid efter det rysk-tyska fredsslutet överfördes ryska trupper till Finland och det dröjde sedan ej länge, innan Rysslands minister i Stockholm avlämnade till svenska regeringen en not av huvudsakligt innehåll att antingen upptaga strid med Ryssland eller ock till denna makt avstå, dels övre Norrland med dess malmfält, dels en stor del av nordanfjeldske Norge med Victoria hamn och fiskerierna vid Lofoten; i denna not gavs även upplysning att ryska regeringen meddelat sig med Tyskland samt funnit ett fullkomligt gillande av dessa synpunkter.

England, som annars helt säkert skulle varit benäget att giva oss stöd, hade hemfallit åt radikalism och därifrån var nu ingen hjälp att vänta. Ett försök gjor-

des då att vinna understöd av Tyskland, men det besvarades med en påminnelse om att vi hade tillbakavisat den hand som Tyskland bjudit oss.

Så långt broschyrförfattaren.

En uppfattning, som går i samma riktning som den hemliga artikeln i det tysk-ryska fredsverket, sådan den tänkts i ovan berörda broschyr om hur vi förlorade Norrland, eller att Tyskland lämnade Ryssland fria händer att tillgodose sina intressen i norra Skandinavien, torde måhända ej vara alldeles främmande för nutida tyskar. Man skulle kunna sluta härtill av överste Bouvengs uttalande[1] efter sin första återkomst från de intressanta studier, som han gjort i Tyskland under nu pågående krig. Han meddelar nämligen att, vid tal om Sveriges ställning till världskriget, har han icke hört en röst, som uttalat det önskvärda för Tysklands skull — det känner sin egen makt[2] — att Sverige skulle träda på dess sida. Däremot hade han träffat många, som höllo före, att svenskarna genom sin vacklande hållning i kampen mellan deras stamfränder och andra folk komma att sätta sig mellan två stolar. »Ty», har man också sagt, »det kunde ju inträffa ett sådant läge, att vårt medgivande att tillåta en kompensation i Skandinavien för oss innebure större fördelar än ett till-

[1] Enligt intervju, återgiven i Nya Dagligt Allehanda för den 15. december 1914.

[2] Detta uttalande: »det känner sin egen makt» är oförnekligen berättigat. Med de närmare tio miljoner krigare, som det självt kan uppställa, väl utrustade och förda av för krigets värv tränat befäl, förfogar Tyskland i förening med Österrike över stridskrafter till lands, vilka, såväl till antal som till stridsduglighet, äro avsevärt överlägsna de krafter, som dess motståndare kunna uppställa. Därjämte har det fördelen av enhetligt befäl över Tysklands och Österrikes samlade militära makt och till sist möjligheten att bättre än motståndarna kunna utnyttja denna samma oerhörda makt, genom att allt efter vad krigsläget bjuder göra förflyttningar av truppförband mellan de olika stridsfronterna.

varatagande av ett för oss indifferent grannfolks intressen».

Den här ovan återgivna anonyme broschyrförfattarens tanke om huru tyskarna möjligen skulle handla under vissa eventualiteter, som allvarligen berörde vårt land, stämmer ju ganska väl med de tankar, som överste Bouveng hört framföras under sin vistelse i Tyskland.[1] Varken det ena eller det andra är av någon avgörande betydelse, men dock tillräckligt betecknande för att de många svenskar, som äro benägna att blint lita till Tyskland, böra känna sig något betänksamma och helt säkert göra klokt att ej med alltför mycken visshet räkna på grannfolket i söder.

Det är visserliegn långt tillbaka i tiden, men en, erinran därom kan möjligen ändå i detta sammanhang ha sitt lilla intresse. Mot slutet av 1870-talet förekom nämligen i en svensk tidskrift en uppsats som benämndes »En framtidssaga». I densamma skisserades ett ryskt anfall på Sverige och egendomligt nog hade även här den anonyme författaren tagit såsom uppslag för sin berättelse, att Tyskland vid fredsslutet efter ett krig med Ryssland givit Ryssland fria händer mot Skandinavien.

---

[1] Helt visst skall mången härvid framhålla, att en fast allians med Tyskland hade bäst betryggat Sverige i såväl det av broschyrförfattaren skisserade läget som ock i det nu verkligen föreliggande.

Redan för flera år sedan skrev jag i en broschyr nedanstående ord och finner jag dem, såsom svar å detta inkast, vara väl tillämpliga: »Visserligen kunna sådana förhållanden givas, att vår diplomati anser en allians berättigad och lämplig, men varje allians är dock en förbindelse, vars infriande kan kräva tungt vägande offer och i samband därmed framkalla förhållanden, som för den svagare parten innebära verklig fara. Det må nämligen ej förbises att, vare sig man är allierad med den vid krigets slut segrande eller den besegrade, så kan man ändå, för den s. k. eviga fredens möjliggörande, bliva just det föremål, av vilket de vederlag, som härför kunna erfordras, till sist måste framtvingas.»

Avsikten med framställandet av dessa betraktelser har bland annat varit att därmed söka påvisa, att tryggheten för såväl Europas framtid som vårt eget lands ej ovillkorligen sammanhänger med en ytterligare förstoring av Tysklands maktställning.

Det torde snarare kunna ifrågasättas huruvida det icke för Europa, ja för hela världen, vore önskvärt att den slutliga maktfördelningen ej måtte så förskjutas, att en avgjord övermakt på alla områden sammanföres hos ett och samma folk. Det synes ju kunna innebära en viss trygghet för hela mänskligheten att ej all makt ligger på en hand. Tyskland är nu den ojämförligen starkaste lantmakt men såsom sjömakt har det, mänskligt att döma, ännu en överman — men *endast en* — nämligen England. Månne man ej, därest man frigör sig från förutfattade meningar, med en viss oro bör tänka sig möjligheten av att krigets utgång ledde till att överväldet, så till sjöss som lands, i stället för att såsom nu vara fördelat på två, sammanfördes hos ett folk.

England, som ej ens i den våldsamma kris det nu genomgår velat pålägga, eller åtminstone tvekar för att pålägga, folket allmän värnplikt, kan redan av denna anledning och förutom de hinder, som följa av dess insulära läge, aldrig tilltvinga sig ett sådant övervälde. Dess strävan kan således icke sträcka sig längre än till bevarandet av dess hittills varande ställning såsom den starkaste sjömakten. För det närvarande gives det alltså endast Tyskland, hos vilket ett sådant välde kan tänkas bli sammanfört — sedan av de tiotal miljarder, som en avgörande seger skulle tillföra, en flotta långt starkare än Englands hunnit skapas —. Och den fara för mänskligheten, som måste föreligga, därest en be-

stämd övermakt så till sjöss som lands sammanföres hos ett och samma folk, kan således för närmast kommande tider knappast hota från något annat land än Tyskland.

Individer kunna i sin makt vara måttfulla; där kan finnas känsla av ansvar, samvetets röst kan göra sig hörd och i ett nutida samhälle givas alltid i sista hand lagliga gränser, utom vilka flertalet individer icke kan sträcka sig. Vad åter ett helt folk angår, så kan näppeligen ens i hela världshistorien påvisas ett folk, som i en övervägande maktställning av ensamt sedlig känsla låtit leda sig i sitt förhållande till andra folk och någon makt, som i lagens namn tvingar till måttfullhet, gives icke. Varje folk under liknande förhållanden har således alltid varit och måste alltid bliva en stor fara för andra folk.

*

Efter dessa försök att påvisa vad det allmänt mänskliga intresset närmast bjuder, ligger för oss svenskar den frågan nära om och i vad mån vårt lands särskilda intressen kunna sammanfalla med eller vara i motsats till det allmännas.

Då man även här i första hand ser till varifrån fara närmast kan hota så torde, såsom i det föregående flera gånger framhållits, den allmännast rådande uppfattningen vara, att den i närvarande tid hotar östanfrån. Vi hava nämligen bestämd känsla av att Ryssland, då det under vissa eventualiteter är stängt såväl vid Konstantinopel som ut förbi de danska öarna, måste längre norr ut söka sig väg till de stora haven. Detta kan visserligen ske såväl utanför som över svenskt område, men redan denna senare möjlighet ger oss berättigad anledning till farhågor.

För den händelse att centralmakterna få så säkert övertag i kriget att därav måste följa, att de till övervägande del äro de bestämmande vid fredsvillkorens avfattande, så kan nästan med visshet förutses att Ryssland allt fortfarande för sin utfart till världshaven blir beroende av andras goda vilja. Antagligen kommer då Ryssland att mot norr söka sig utfartsvägar.

Skulle däremot krisen i sin vidare fortgång utveckla sig gynnsamt för de allierade makterna, så att det blir dessa som hava de avgörande orden vid fredsverket så kan ju, om än icke lika säkert som i det andra fallet motsatsen, dock såsom sannolikt antagas att Ryssland skall för framtiden kunna påräkna fri utfart genom någon av eller båda de geografiskt naturliga vägar som givas. Därmed må visserligen icke vara sagt, att allt tryck mot nordligare utfartsmöjligheter helt och hållet upphäves, men ingen skall heller med någon rimlighet kunna bestrida, att nämnda tryck skall avsevärt minskas.

Om man således vill se världskrisens avveckling ur ensamt svensk synpunkt, så torde många och starka skäl givas för den uppfattningen att ett fredsslut, där de allierade hava de mest vägande orden, skall för vårt land innebära mesta trygghet.

Då ett fredsslut i sådan riktning även skulle innebära, att övermakt så till sjöss som lands icke bleve sammanförd hos ett folk utan skulle liksom hittills vara fördelad på tvenne, så synes det vara lika såväl i det stora helas som särskilt i Sveriges intresse, att de allierade makterna kunde göra sina röster väl hörda, när fredsslutets bestämmelser skola avfattas.

*

Men förutom den oro, som Rysslands behov av utfartsmöjligheter framkallar, finnas nog ganska många här i landet som antaga att Rysslands politik med hänsyn till Sverige sträcker sig väsentligen längre och ej bottnar förr än med erövring av hela den Skandinaviska halvön. Naturligen kan ingen av oss veta vad rysk framtidspolitik kan bära i skölden men, förutom att inga påtagliga bevis givas för dylika avsikter från Rysslands sida, torde nog Ryssland betänka sig mer än en gång, innan det besluter sig för ett dylikt rent erövringskrig, ty för att finna väg ut till de stora haven behöver Ryssland icke framgå över Sverige. Mera än ett århundrade har förgått sedan det gemensamt med Preussen och Österrike delade Polen och ännu har det långt ifrån förmått smälta denna erövring; sannerligen förefaller det icke då ganska tvivelaktigt att Ryssland av rent erövringsbegär skulle med tvenne oroliga och självkära folk — svenskar och norrmän — ytterligare öka antalet av de många ej nationellt fullt pålitliga element, av vilka det stora väldet är sammanfogat.

Det är likväl ganska sannolikt, att den allmänt befintliga oron ej låter lugna sig med dylika skäl, utan även här torde mången taga sin tillflykt till förhoppningen att dock Tyskland till sist skall motsätta sig ett ryskt framträngande på den skandinaviska halvön. Men Tyskland måste likväl i främsta rummet tänka för sig självt, och då det i varje fall behärskar södra Österjön och lätt nog även de danska öarna med sunden och således dess militärpolitiska ställning är fullt trygg och säker, oberoende av vem som har väldet på den skandinaviska halvön, så kan ej rimligen ifrågasättas att det för att skydda Skandinavien skall kasta sig

ut i väldiga och alldeles oberäkneliga krigsrisker. Vi böra då snarare kunna räkna med västmakterna. I båda fallen, d. v. s. hos såväl Tyskland som västmakterna, gives ju ingen anledning betvivla den goda viljan, men västmakternas ställning till och förbindelse med Ryssland äro av den art, att vänskapliga råd förtroendefullt upptagas och kunna redan i och för sig verka återhållande, vilket knappast inom överskådlig tid kan antagas vad Tyskland vidkommer.

*

Emellertid gives det även andra synpunkter än hotet från öster, som måste beaktas och som kunna innebära fara för Sveriges nationella oberoende. Ett mäktigt segrande Tyskland nöjer sig säkerligen icke med vad själva segern kan antagas medföra, eller Belgien, delar av Frankrike och Ryssland förutom åtskilliga tiotal av miljarder. Nej, stoltheten, såväl som känslan av framtida krig i olika delar av vår värld, har redan manat fram tanken på germansk sammanslutning; denna tanke, som under de första månadernas segerrus var på så mångas läppar och i allas hjärtan, har visserligen för stunden något trängts tillbaka men väntar helt visst endast på nya och slutliga segrar för att av alla uppfattas såsom en nödvändig länk i den ytterligare utveckling, mot vilken alla äro beredda att framgå. De som i första hand skola in i en dylik germansk sammanslutning äro naturligen Holland och de skandinaviska länderna; ett visst oberoende utlovas men, såsom F. v. Lintz säger i sina uttalanden om ett förbund av Europas mellanstater, skall dock sammanslutningen vara förankrad i konstitutionen och fullständigad med en militärkonvention m. m.

Måhända göres början med att tvinga oss in i en tullunion eller, såsom professor E. Heckscher i sin beaktansvärda uppsats »Sveriges ekonomiska oberoende» (Svensk tidskrift 6. häftet 1915) befarar, förmå vårt land att ansluta sig till någon centraleuropeisk handelspolitisk offensiv och defensiv allians, varvid åter, såsom han vidare framhåller i samma uppsats, det tyska folkets överlägsenhet i avseende å effektivitet och målmedvetenhet skulle göra »ett indragande i Tysklands handelspolitiska system till en verklig fara för svensk kultur och svenskt näringsliv, så länge dessa skola förbli svenska och icke övergå att vara tyska».

Om nu denna tanke fullföljes så att vi till sist äro ekonomiskt och kulturellt anslutna till Tyskland, så står naturligen oförtydbart för varje klarsynt man, att den dag icke kan vara avlägsen då vi även med politiska band skola vara fästade vid Tyskland. Och huru förödmjukande detta än skulle vara, vore det måhända i här föreliggande fall likvisst att föredraga.

Om nu blott svenskarna, när det gäller Tyskland, voro lika eniga om att till varje pris omhägna sitt nationella oberoende som när det gäller Ryssland, så skulle vi nog ha utsikter att rida ut även den storm, som här skulle kunna hota oss, men beklagligen äro vi i detta fall icke lika eniga.

Stora delar av svenska folket rygga ej för tanken av en sammanslutning med Tyskland; för affärsvärlden skulle en förening med Tyskland — i motsats till allenast en offensiv och defensiv handelsallians — erbjuda storartat uppsving; alla de många, som nu med oro tänka på möjligheten av att socialisterna skulle komma till makten här i landet, föreställa sig att en förening med Tyskland skulle innebära en garanti mot sociala

överdrifter; och till sist försvarets män, vilka säkra om tvåårig värnplikt kunna med sig veta att de i kommande strider skola med förtröstan föra Sveriges ungdom till ära och seger. Huru många av alla dessa skulle verkligen stå emot frestelsen och ej finna att de förmåner, som skulle vinnas, väl voro värda offret av svenskarnas sedan urminnes tider innehavda frihet och oberoende. Tar man sedan hänsyn till att andra svenskar och många andra, Gudi lov, finnas, som hellre kämpa intill det allra yttersta, än eftergiva det ringaste av vårt oberoende, så äro ju oenigheten och därmed nationell svaghet påtagliga.

Det ligger fara för Sverige i att till närmaste grannar ha tvenne folk vilka, visserligen för endast några århundraden tillbaka helt obetydliga i makt, dock sedan medelst erövringar från nästan alla sina grannar gjort sig till stora välden och av vilka Tyskland i närvarande stund kan sägas vara rent av det mäktigaste i hela världen. Att fara för Sveriges nationella oberoende kan hota från såväl söder som från öster bör således hållas tydligen fram för den stora allmänheten. Vad vidkommer faran från söder måste denna särskilt och med en viss skärpa framhållas, alldenstund tanke på denna fara är för flertalet av vårt svenska folk alldeles främmande. Vad åter faran från öster angår så måste denna otvivelaktigt ständigt hållas i skarpaste belysning, men uppgiften är här ojämförligen mycket lättare, ty folket självt är redan förut fast genomträngt av densamma.

I varje fall måste ett litet land som Sverige, mot sådana grannar, väl vakta sig såväl för blind godtrogenhet som ock för klenmodig misstänksamhet.

Men oberoende av vilken riktning en kommande avslutning av världskrisen än kan få, må vi liksom våra fäder i orosfyllda tider sluta upp kring vår konung och kring den mot alla ärliga neutralitet, han företräder, och därjämte vara beslutna att vid hans sida, om kriget påtvingas oss, icke allenast försvara vårt nationella oberoende utan ock — även här om så påfordras med strid intill det allra yttersta — motsätta oss varje försök att i ringaste mån kränka vår fria bestämmanderätt över alla vårt lands angelägenheter.

Om vi härförutom med allvarligaste strävan begagna tiden för vårt försvars stärkande och ständigt hava för oss fullt klart att det ytterst är till egen kraft vi måste lita, så skola vi helt visst med lugn och god förtröstan kunna gå våra framtida öden till mötes.

November 1915.

Pris 40 öre